

Ukraińscy uchodźcy z niepełnosprawnościami w Polsce

Monika Nowicka

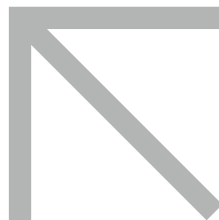

Norway
grants

Ukraińscy uchodźcy z niepełnosprawnościami w Polsce

Monika Nowicka

dr Monika Nowicka
Collegium Civitas, Warszawa

Spis treści

Wstęp 4

Kwestie terminologiczne 5

Metody badawcze i dane 5

Dane dotyczące ukraińskich uchodźców z niepełnosprawnościami 6

Kontekst prawny 8

Legalizacja pobytu 9

Dostęp do usług medycznych i opieki socjalnej 10

Orzeczenie o stopniu i rodzaju niepełnosprawności 11

Krajobrazy pomocy ukraińskim uchodźcom z niepełnosprawnościami na przykładzie Warszawy 11

Doświadczenie ewakuacji i recepcji 12

Recepcja i polityka informacyjna 14

Formy wsparcia udzielane ukraińskim przesiedleńcom z niepełnosprawnościami 16

Różnice kulturowe w definiowaniu niepełnosprawności i sposobów wsparcia 19

Barierzy i wyzwania 21

Rekomendacje w związku z obecną i przyszłą sytuacją ukraińskich uchodźców z niepełnosprawnościami, którzy przebyli do Polski po 24 lutego 2022 roku 23

Bibliografia 26

Wstęp

Uchodźcy z niepełnosprawnościami są szczególnie narażeni na ryzyko wykluczenia, braku dostępu do informacji, przemocy, a także wykorzystania seksualnego. Zarówno doświadczenie ewakuacji jak i recepcji może być, i często jest bardzo trudnym doświadczeniem (UNHCR¹). Instytucje ewakuujące powinny dołożyć wszelkich starań, aby zabezpieczyć dobrostan uchodźców z niepełnosprawnościami. Jest to szczególnie trudne w sytuacji, kiedy wiele organizacji pomagających uchodźcom na dużą skalę robi to po raz pierwszy, co było udziałem wielu polskich organizacji po wybuchu wojny w Ukrainie w 2022 roku. Po raz pierwszy w XXI wieku przyjęto w Polsce tak dużą liczbę uchodźców, z których wielu to osoby niepełnosprawne (często ze sprzężoną niepełnosprawnością), ciężko chore lub o innych specjalnych potrzebach.

Polskie organizacje pozarządowe jako główne podmioty udzielające wsparcia po raz pierwszy w swojej historii musiały udzielić pomocy uchodźcom z niepełnosprawnością na tak dużą skalę. Wyzwanie to wymagało opracowania nowych sposobów działania, zbudowania nowych partnerstw i szybkiej wymiany informacji. Głównym paradygmatem niesienia pomocy było „uczenie się przez działanie”, co w krótkim czasie doprowadziło do przepracowania i wypalenia emocjonalnego ludzi, ale lekcja została odrobiona i po początkowym okresie proces pomagania został mniej więcej ustabilizowany. Celem raportu jest przedstawienie sytuacji ukraińskich uchodźców wojennych z niepełnosprawnością w Polsce przez pryzmat doświadczeń polskich interesariuszy udzielających wsparcia tej grupie.

1 UNHCR – https://www.un.org/development/desa/disabilities/refugees_migrants_with_disabilities.html

Kwestie terminologiczne

Mimo, że Ukraińcy, którzy przekroczyli granicę Polski w wyniku agresji rosyjskiej nie mają statusu uchodźcy, w raporcie posługuję się funkcjonującym w dyskursie publicznym w Polsce terminem „uchodźca” mając jednocześnie świadomość, że nie odpowiada on typowi ochrony, którym są objęte osoby uciekające z Ukrainy po wybuchu wojny 24 lutego 2022 roku. Terminów „uchodźca” i „przesiedleńca” używam zamiennie.

Terminów „orzeczenie o niepełnosprawności” i „orzeczenie o stopniu niepełnosprawności” używam wymiennie. Orzeczenie o niepełnosprawności zgodnie z polskim prawem jest wydawane osobom poniżej 16 roku życia. Osobom powyżej tego wieku jest wydawane orzeczenie uwzględniające stopień i rodzaj niepełnosprawności.

Metody badawcze i dane

Raport powstał w oparciu o analizę następujących typów danych: 21 indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z reprezentantami organizacji pozarządowych, instytucji publicznych samorządowych i państwowych oraz osób indywidualnych wspierających ukraińskich uchodźców z niepełnosprawnościami, jednego poszerzonego wywiadu grupowego z wyżej wymienionymi kategoriami organizacji i instytucji oraz z wizyt studyjnych w trzech warszawskich punktach pomocy przesiedleńcom z Ukrainy. Dane były zbierane w okresie od czerwca do grudnia 2023 roku².

Drugim typem danych były dane zastane: raporty, dane statystyczne, akty prawne, informacje dostępne w zasobach Internetu.

² Dane zostały pozyskane w trakcie realizacji projektu “Zwiększenie zdolności polskich i rumuńskich interesariuszy do zapewnienia wsparcia ukraińskim uchodźcom z niepełnosprawnościami w obszarach metropolitalnych Warszawy i Bukaresztu” finansowanego ze środków Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej w ramach programu „Granty Interwencyjne” BPN/GIN/2022/1/00102/U/00001. www.unrf.civitas.edu.pl

Dane dotyczące ukraińskich uchodźców z niepełnosprawnościami

Liczba ukraińskich uchodźców z niepełnosprawnościami jest bardzo trudna, jeśli nie niemożliwa do oszacowania. Dane statystyczne dotyczące liczby osób z niepełnosprawnościami w momencie wybuchu wojny są niedostępne.³ Brak także danych statystycznych dotyczących osób z niepełnosprawnościami, które opuściły Ukrainę w wyniku wybuchu wojny. Niemożliwe jest także zebranie danych częściowych z krajów przyjmujących ukraińskich uchodźców z niepełnosprawnościami, ponieważ nie są oni rejestrowani jako odrębna kategoria. Jedyne dane statystyczne, które są dostępne w Polsce pochodzą z komisji orzekających o niepełnosprawności, jednak wiadomo, że nie wszyscy przesiedleńcy z niepełnosprawnościami ubiegają się o orzeczenie o niepełnosprawności w kraju przyjmującym.

Dane gromadzone przez organizacje wspierające uchodźców z niepełnosprawnościami nie są również źródłem danych, na których można polegać choćby szacunkowo. Dzieje się tak z kilku powodów. Po pierwsze, tylko część uchodźców z niepełnosprawnościami zgłasza się do organizacji po pomoc. Po drugie, organizacje mają różne sposoby gromadzenia informacji: jedne odnotowują tylko fakt, że beneficjent ma niepełnosprawność bez wskazania jej rodzaju, inne rejestrują także jej rodzaj, a jeszcze inne rejestrują tylko dane osobowe bez informacji o tym, że dana osoba ma niepełnosprawność. Po trzecie, nie można wykluczyć sytuacji, w której jedna osoba zwraca się po wsparcie do kilku organizacji. Aby móc oszacować liczbę osób otrzymujących wsparcie od organizacji, badacze musieliby mieć dostęp do danych gromadzonych przez wszystkie organizacje, dane te musiałyby zawierać informację o tym,

3 State Statistics Service of Ukraine - <https://www.ukrstat.gov.ua/>, CIA World Factbook - <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ukraine/>

czy dana osoba jest niepełnosprawna czy nie. Wszystkie te dane musiałyby zostać uporządkowane i zestawione.

Raporty dotyczące ukraińskich uchodźców wojennych najczęściej pomijają kwestie osób z niepełnosprawnościami. Dotyczy to zarówno raportów publikowanych przez instytucje publiczne, jak i raportów publikowanych przez badaczy migracji.

Wiele danych dotyczące migracji ma charakter szacunkowy, jednak dane dotyczące uchodźców z niepełnosprawnościami pozostają białą plamą w wiedzy dotyczącej zarówno migracji przymusowych jak i migracji dobrowolnych. Przedstawione poniżej dane mają charakter fragmentaryczny i nie przedstawiają pełnej skali zjawiska.

Z danych na dzień 28 grudnia 2023 r. wynika, że w Europie zarejestrowano 5 935 000 uchodźców z Ukrainy (UNHCR⁴). Do czerwca 2023 r. Polska przyjęła najwyższą liczbę przesiedleńców z Ukrainy. W okresie od 24 lutego 2022 r. do 12 listopada 2023 r. Straż Graniczna odnotowała 17 428 366 przekroczeń granicy z Ukrainy do Polski. W tym samym okresie nastąpiło 15 631 313 przekroczeń granicy z Polski do Ukrainy⁵. Do końca października 2023 r. 960 620 obywateli Ukrainy miało w Polsce aktywny status ochrony czasowej, w Rumunii 142 340, na Słowacji 111 615 i na Węgrzech 33 325 (EUROSTAT⁶). Polska przyjęła najwyższą liczbę uchodźców wśród państw sąsiadujących z Ukrainą. Dane te nie pokazują, ilu uchodźców miało jakąkolwiek niepełnosprawność lub inną specjalną potrzebę.

Zgodnie z danymi Organizacji Narodów Zjednoczonych z 2014 roku, w Ukrainie było 2,7 miliona osób z niepełnosprawnościami (OHCHR⁷). Do końca roku 2022, 6 500 000 osób zostało wewnętrznie przesiedlonych, część z nich to osoby z niepełnosprawnościami (IOM⁸). Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny, Pracy

4 UNHCR - <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

5 Polska Straż Graniczna - <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2705,dane-statystyczne-dotyczace-sytuacji-na-granicy-z-Ukraina/resource/53360>. Trzeba pamiętać, że jedna osoba może przekroczyć granicę kilka, kilkanaście razy i nie musi być pochodzenia ukraińskiego.

6 EUROSTAT - 2ce9cd2c-5c8d-d1bf-bafc-a1a1b08f6f68 (2250×2250) (europa.eu)

7 OHCHR - <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/04/ukraine-27-million-people-disabilities-risk-un-committee-warns>

8 IOM - <https://www.iom.int/news/almost-65-million-people-internally-displaced-ukraine-iom>

i Polityki Społecznej do października 2023 roku ukraińscy uchodźcy z niepełnosprawnościami złożyli 16 004 wnioski o uzyskanie orzeczenia o niepełnosprawności. 13 859 wniosków zostało rozpatrzonych pozytywnie. Do września 2022 roku było to 6 080 złożonych wniosków i 4 034 wydane pozytywne decyzje (MRPiPS⁹).

Kontekst prawny

Wybuch pełnoskalowej wojny w Ukrainie spowodował najszybszy i najliczniejszy napływ uchodźców do krajów sąsiadujących z Ukrainą. Sytuacja wymagała podjęcia natychmiastowych działań mających na celu udzielenie wsparcia osobom, które w wyniku wojny musiały opuścić swój kraj. W marcu 2022 r. Rada Europejska po raz pierwszy w historii uruchomiła Dyrektywę o ochronie czasowej (dyrektywa 2001/55/WE) w sprawie minimalnych standardów udzielania czasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców. Dyrektywa reguluje status prawny ukraińskich wysiedleńców w UE i zapewnia im dostęp do legalnego zatrudnienia i usług socjalnych.

W polskim prawodawstwie podstawami prawnymi dot. uchodźców z Ukrainy, w tym przesiedleńców z niepełnosprawnościami są:

1. Ustawa z dn. 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terenie tego państwa (Dz. U. 2022 poz. 583)
2. Ustawa z dn. 13 stycznia 2023 roku o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023 poz. 185)

⁹ Dane uzyskane w trakcie seminarium organizowanego przez ICMPP w ramach realizacji projektu „Kompleksowe wsparcie osób o specjalnych potrzebach w polskim systemie zarządzania migracją (KOMPLEKS)” od przedstawiciela Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, 09.11.2023

Legalizacja pobytu

Uchodźcy z niepełnosprawnościami podlegają takiej samej procedurze legalizacji pobytu jak osoby bez niepełnosprawności: w ciągu 30 dni muszą złożyć w urzędzie gminy podanie o nadanie numeru PESEL. Osoba ubiegająca się o numer PESEL musi udać się do urzędu gminy ze zdjęciem, wypełnić i podpisać wniosek. W urzędzie zostaną pobrane odciski palców. W przypadku osób, od których pobranie odcisków palców jest fizycznie niemożliwe, odstępuje się od tego elementu procedury. W przypadku osób niepełnosprawnych, które nie mogą udać się do urzędu otwiera to możliwość załatwienia tej kwestii administracyjnej przez osoby trzecie.

Składając wniosek o PESEL można również założyć profil zaufany dający dostęp do dokumentu elektronicznego Diia.pl, który potwierdza legalność pobytu na terenie Polski oraz Unii Europejskiej. Aby móc założyć profil zaufany uchodźca powinien posiadać urządzenie mobilne o określonych parametrach wraz z polską kartą SIM. Diia.pl jest jedyną formą dokumentu. Mimo swojej wygody, może ona być trudna do pozyskania szczególnie dla osób starszych, które nie potrafią posługiwać się urządzeniami mobilnymi.

Przesiedleńca z Ukrainy, który opuści terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na dłużej niż 30 dni traci prawo do ochrony czasowej i prawo pobytu.

Uchodźcy z Ukrainy, którzy przebywają legalnie na terytorium RP i posiadają numer PESEL ze statusem UKR mogą ubiegać się o zezwolenie na pobyt czasowy. Można ubiegać się o następujące zezwolenia na pobyt: pozwolenie na pobyt czasowy i pracę, zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji lub zezwolenie na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej. W przypadku dorosłych osób z niepełnosprawnościami lub samotnych opiekunów lub opiekunek dzieci z niepełnosprawnością, ubieganie się o pobyt czasowy jest bardzo często niemożliwe, gdyż w wielu przypadkach osoby te nie są w stanie podjąć żadnego rodzaju pracy.

Ochrona czasowa jest obecnie ważna do 4 marca 2025 roku. Jeżeli nie zostanie ona przedłużona uchodźcy z niepełnosprawnościami będą musieli złożyć wniosek o ochronę międzynarodową lub znaleźć inną ścieżkę legalizacji swojego pobytu w Polsce.

Dostęp do usług medycznych i opieki socjalnej

Dzięki ochronie czasowej uchodźcy, w tym uchodźcy z niepełnosprawnościami otrzymali zapewnienie natychmiastowej ochrony, prawo pobytu, dostęp do rynku pracy, dostęp do zbiorowego zakwaterowania, dostęp do pomocy społecznej, środki utrzymania, w przypadku dzieci i nastolatków bez opieki także prawo do opieki prawnej i dostęp do edukacji, dostęp do opieki medycznej obejmujące opiekę w nagłych wypadkach oraz podstawowe leczenie chorób (Rzecznik Praw Pacjenta¹⁰).

Uchodźcy z niepełnosprawnościami mają prawo do form wsparcia organizowanych przez Wojewodę takich jak: zakwaterowanie, zapewnienie codziennego wyżywienia zbiorowego, zapewnienie transportu do miejsc zakwaterowania, finansowanie przejazdów środkami transportu publicznego, zapewnienie środków czystości oraz higieny osobistej (oferowany zestaw nie uwzględnia potrzeb osób z niepełnosprawnościami, gdyż jedną z najbardziej potrzebnych form wsparcia materialnego uchodźców z niepełnosprawnościami są podkłady sanitarne i pieluchy dla dorosłych). Osoby leżące mają prawo do bezpłatnego korzystania z transportu specjalistycznego w razie konieczności przemieszczenia się między miejscami zakwaterowania, wyżywienia i opieki medycznej.

Orzeczenie o stopniu i rodzaju niepełnosprawności

Orzeczenia o stopniu i rodzaju niepełnosprawności wydane w Ukrainie nie mają mocy prawnej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, dlatego też ukraińscy uchodźcy z niepełnosprawnościami muszą uzyskać orzeczenie o niepełnosprawności w Polsce, jeśli chcą otrzymać wsparcie przysługujące osobom z niepełnosprawnościami.

¹⁰ Rzecznik Praw Pacjenta - <https://www.gov.pl/web/rpp/informacje-dla-obywateli-ukrainy-przygotowane-przez-rzecznika-praw-pacjenta>

Orzeczenie o stopniu i rodzaju niepełnosprawności jest wydawane przesiedleńcom z Ukrainy przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dokładnie na takich samych zasadach, co mieszkańcom Polski.

Krajobrazy pomocy ukraińskim przesiedleńcom z niepełnosprawnościami na przykładzie Warszawy

System pomocy i integracji migrantów, w tym uchodźców z niepełnosprawnościami, opiera się na decyzjach krótkoterminowych ze względu na brak opracowanego programu polityki integracyjnej dla cudzoziemców w Polsce. W ekosystemie wspierającym migrację biorą udział różni interesariusze, jednak system pomocy nie jest w pełni otwarty i dostępny dla migrantów. Dostęp zależy od statusu prawnego migranta, przy czym zaangażowane są dwa główne typy podmiotów: instytucje publiczne oferujące dostęp do usług społecznych oraz organizacje pozarządowe działające w oparciu o granty.

Na poziomie miasta Warszawy kluczową instytucją zajmującą się integracją uchodźców z niepełnosprawnościami (oraz innych migrantów) jest Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie (WCPR). WCPR zapewnia wsparcie migrantom posiadającym status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Od 2022 WCPR udziela również wsparcia ukraińskim przesiedleńcom, którzy są objęci ochroną czasową. Migranci zarobkowi posiadający legalny pobyt i dostęp do rynku pracy nie są objęci opieką WCPR, ale mogą szukać wsparcia w Warszawskim Urzędzie Pracy, który jest również instytucją samorządową.

Kluczowymi aktorami w procesie pomagania migrantom są lokalne i międzynarodowe organizacje pozarządowe, oferujące różnorodne działania integracyjne, w tym pomoc prawną, integrację

kulturową, wsparcie psychologiczne, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, kursy językowe i wsparcie społeczne dla osób borykających się z trudnościami finansowymi. W Warszawie powstało kilka organizacji pozarządowych, które są zarządzane przez imigrantów. Najważniejszą z nich jest założony w 2014 roku Ukraiński Dom. Warto zauważyć, że coraz większa liczba organizacji pozarządowych zatrudnia obecnie migrantów jako swoich pracowników. Zbiór organizacji pozarządowych zajmujących się migrantami po wybuchu wojny w lutym 2022 rozszerzył się o organizacje wspomagające osoby z niepełnosprawnościami.

Doświadczenie ewakuacji i recepcji

Ewakuacja przesiedleńców z niepełnosprawnościami odbywała się w sposób zorganizowany i niezorganizowany. Zorganizowaną pomoc w ewakuacji uchodźców z niepełnosprawnościami prowadziły duże organizacje pozarządowe, które najczęściej miały doświadczenie i/lub zasoby w tym obszarze. W sposób zorganizowany przede wszystkim ewakuowano całe instytucje opiekuńcze oraz osoby w trakcie leczenia.

Zorganizowane ewakuacje z Ukrainy przeprowadzało między innymi Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, które do 22 sierpnia 2022 ewakuowało 1419 osób oraz zorganizowało 8 przejazdów dla osób wymagających specjalnego leczenia¹¹. Niestety danych dot. uchodźców z niepełnosprawnościami brak. Ewakuacje z Ukrainy organizował także Caritas Polska, który pomógł w ewakuacji domów dziecka, w tym dzieci z niepełnosprawnościami.

Mniejsze organizacje pozarządowe również przeprowadzały ewakuacje jednak były one robione na znacznie mniejszą skalę: kilku, kilkunastu osób. Czasami były to ewakuacje pojedynczych

¹¹ WIP raport dla biznesu na 6ms wojny (pcpm.org.pl)

osób, które w potrzebie dzwoniły do organizacji i ta organizowała ich odbiór. Niezależnie od typu organizacji okres pierwszych tygodni wojny i okres ewakuacji są wspominane jako czas ciągłej pracy i ogromnego wysiłku. Pracownicy organizacji pamiętają ten czas głównie przez pryzmat emocji, które im wtedy towarzyszyły i wypalenia, które przyszło z czasem. Badani pracownicy organizacji podkreślali także, że nie są w stanie przywołać „typowego” przypadku ewakuacji osoby z niepełnosprawnością, ponieważ każdy przypadek był inny.

Część organizacji angażowała się w ewakuację dopiero na granicy, pomagając przekroczyć granicę i dowożąc uchodźców albo do miejsca docelowego albo tranzytowego. Elementem tej pomocy było też np. jak najszybsze, już na granicy, dostarczanie wózków czy kul osobom z ograniczoną niepełnosprawnością.

Kolejnym aktorem wspomagającym uchodźców z niepełnosprawnościami w opuszczeniu Ukrainy byli indywidualni aktywiści, którzy korzystając ze swoich sieci organizowali transporty dla osób z niepełnosprawnościami. Ich działalności była szczególnie istotna w pierwszym okresie wojny. Ponieważ były to działania spontaniczne, osoby te bardzo szybko doświadczyły wypalenia i dużego obciążenia emocjonalne i psychiczne.

Trzeba jednak pamiętać, że *gros* przesiedleńców z niepełnosprawnościami przybyło do Polski na własną rękę, często w warunkach nieodpowiednich dla utrzymania ich dobrostanu. Osoby na wózkach często musiały zostawiać swoje wózki w domu i podróżować dalej prywatnymi samochodami. Matki z dziećmi ze spektrum autyzmu podróżowały zbiorowymi, przepełnionymi środkami transportu publicznego. Po przybyciu do Polski dzieci takie potrzebowały czasu, aby powrócić do swojego normalnego stanu. Szczególnie poruszająca jest historia młodego mężczyzny z niepełnosprawnością intelektualną, który został wyprawiony do Polski przez babcię i przeszedł kilkadziesiąt kilometrów od swojego miejsca zamieszkania do granicy z Polską na piechotę.

Grupą, dla której ewakuacja może być szczególnie trudna są osoby głuche. Po pierwsze, osoby głuche bardzo często mogą nie być świadome zagrożenia, ponieważ nie są w stanie usłyszeć syren, czy zbliżającego się niebezpieczeństwa. Po drugie, kiedy są już w podróży nie słyszą poleceń i ostrzeżeń głosowych. Nie wszyscy głusi zdecydują się poprosić o pomoc osoby słyszące. Po trzecie, przekroczenie granicy nie jest końcem trudności, ponieważ

Ukraiński Język Migowy różni się od Polskiego Języka Migowego. Osoby głuche podlegają szczegółowemu ograniczeniu informacyjnemu na każdym etapie uchodźstwa.

Należy pamiętać, że większość pomocy w ewakuacji udzielanej przez mniejsze podmioty i osoby indywidualne, szczególnie na początku wojny była udzielana z najlepszymi chęciami, ale w sposób „partyzancki”. Organizacje uczyły się jak pomagać poprzez praktykę, ponosząc ogromne koszty organizacyjno-emocjonalne.

Recepcja i polityka informacyjna

Pierwszy etap recepcji to przekroczenie granicy między Polską i Ukrainą. Transport z granicy osób z niepełnosprawnościami, które nie uczestniczyły w zorganizowanych formach ewakuacyjnych, bazował na zbiorowym transporcie publicznym, korzystaniu z usług przewoźników i osób prywatnych. Badani pracownicy organizacji stykali się tylko z częścią osób, która z jednej strony wiedziała o istnieniu danej organizacji, z drugiej przyjeżdżała do Polski bez konkretnego planu i miejsca, w którym mogłyby się zatrzymać. Dlatego też organizacje w pierwszej fazie recepcji były skoncentrowane na zapewnieniu najbardziej pilnych potrzeb: zorganizowaniu transportu z granicy, zorganizowaniu zakwaterowania, sprzętu medycznego, wizyt lekarskich, szczególnie, kiedy skończyły się leki.

Uchodźcy z niepełnosprawnościami, którzy przybyli do Warszawy często byli zakwaterowywani w miejscach zbiorowego pobytu. Niewiele z takich miejsc było przystosowanych do przyjęcia osób wymagających specjalnego wsparcia. Wiele z miejsc pobytu posiada bariery architektoniczne, które uniemożliwiają swobodny dostęp, poruszanie się i zaspokajanie potrzeb fizjologicznych i higienicznych przez osoby o ograniczonej mobilności. Najczęstszymi barierami są schody, brak podjazdów, brak wind, zbyt wąskie przejścia i korytarze oraz niedostosowane sanitariaty. Szczególnie trudna była sytuacja w miejscach takich jak Warsaw Ptak Expo w Nadarzynie czy punkt recepcyjny na Dworcu Zachodnim. Uchodźcy znajdowali

się na otwartej, dużej przestrzeni, bez zapewnienia minimum prywatności, co było szczególnie dotkliwe w przypadku osób niesamodzielnych, leżących, przy których konieczne było wykonywanie zabiegów higienicznych. Aby zapewnić choćby minimum prywatności rozstawiano parawany.

W procesie przyjmowania uchodźców, którzy przyjechali do Warszawy istotna była polityka informacyjna, a często właściwie jej brak. Pokazuje to historia punktu pobytowego prowadzonego przez jedną z fundacji wspierających osoby z niepełnosprawnościami. Punkt nie tylko został przystosowany architektonicznie, ale też odnowiony. Punkt był przygotowany na przyjęcie matek z niepełnosprawnymi dziećmi: zakupiono łóżka piętrowe dla dzieci, aby zwiększyć możliwości noclegowe, punkt został wyposażony w dziecięce krzeselka do karmienia, zakupiono śliniaki i wszystkie rzeczy konieczne do tego, aby można było przyjąć matki z małymi dziećmi. Na skutek braku polityki informacyjnej do punktu przystano grupę starszych mężczyzn z bardzo ograniczonymi możliwościami ruchowymi: na wózkach, o kulach. Nie mogli oni korzystać z piętrowych łóżek, tak więc liczba miejsc noclegowych spadła o połowę.

Istotny był nie tylko przepływ informacji pomiędzy aktorami wspomagającymi uchodźców z niepełnosprawnościami, ale także stworzenie efektywnych kanałów informacyjnych. Organizacje prowadzą infolinie i wykorzystują social media, także te, które są bardziej popularne za polską wschodnią granicą takie jak: Telegram czy VK.

Formy wsparcia udzielane ukraińskim uchodźcom z niepełnosprawnościami

Jednym z najważniejszych form wsparcia uchodźców z niepełnosprawnościami jest program Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Pomoc obywatelom Ukrainy

z niepełnosprawnością”, program był skierowany do organizacji pozarządowych, które w działalność statutową mają wpisane działania na rzecz osób niepełnosprawnych.¹² W pierwszym naborze były finansowane zadania związane z prowadzeniem Ośrodka Receptyjnego dla niepełnosprawnych uchodźców z Ukrainy oraz osób im towarzyszących. Wsparcie dotyczyło działań realizowanych na terenie województwa lubelskiego lub podkarpackiego.

Drugi nabór koncentrował się na zabezpieczeniu potrzeb rehabilitacyjnych oraz pobytowych, w szczególności odpowiednich warunków zamieszkania i wyżywienia, potrzeb socjalnych, integracji społecznej, poradnictwa specjalistycznego, terapeutycznego i psychoterapeutycznego, a także przygotowania do wejścia na rynek pracy. Wsparcie obejmowało także osoby towarzyszące.

Celem trzeciego naboru było wsparcie procesu aktywizacji zawodowej uchodźców z niepełnosprawnościami i przygotowanie do wejścia na rynek pracy

Kolejnym istotnym programem jest „40 Plus”. W ramach tego programu obywatele polscy, którzy zapewniają zakwaterowanie i wyżywienie przesiedleńcom, mogą ubiegać się o wypłatę świadczenia wysokości 40 PLN za każdy dzień pobytu uchodźcy. Zasiłek jest wypłacany przez okres 120 dni, ale w przypadku zakwaterowania i wyżywienia osób z niepełnosprawnościami, ich opiekunów oraz małoletnich dzieci tych osób, może on zostać przedłużony. Program może stanowić istotne wsparcie dla osób, które nie mają zasobów finansowych, aby wynająć mieszkanie na komercyjnych zasadach, a takimi osobami są często uchodźcy z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami.

Formą wsparcia dla uchodźców z niepełnosprawnościami jest też możliwość zwolnienia z opłat w miejscach zbiorowego zakwaterowania. Uchodźcy mają możliwość korzystania z długoterminowych punktów zbiorowego zakwaterowania. Do końca lutego 2023 roku, zakwaterowanie w tych miejscach było bezpłatne. Od marca 2023 zostały wprowadzone opłaty, zgodnie z zapisami ustawy z opłaty m.in. mogą być zwolnione osoby z oświadczeniem o niepełnosprawności

12 Ogłoszenia o naborze wniosków w ramach Modułu III - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (pfron.org.pl)

oraz inne osoby, jeśli są w „trudnej sytuacji życiowej”¹³. Ostatnia kategoria obejmowała również osoby, które nie mają orzeczenia. Decyzja o zwolnieniu z opłat należy do prowadzącego obiekt.

Uchodźcy z niepełnosprawnościami, którzy przekroczyli granicę po 24 lutego, mogą się ubiegać o różne formy wsparcia finansowego wynikającego z przepisów RP¹⁴:

- Jednorazowy zasiłek wysokości 300 PLN. Wniosek o świadczenie, po spełnieniu odpowiednich warunków, trzeba złożyć w urzędzie gminy. Jest to zasiłek dla wszystkich uchodźców, nie wymaga orzeczenia o niepełnosprawności.
- Świadczenia rodzinne: dodatek do świadczenia rodzinnego, jeśli jest się opiekunem niepełnosprawnego dziecka, świadczenie opiekuńcze i świadczenie pielęgnacyjne. W wypadku tych świadczeń są konieczne polskie dokumenty poświadczające niepełnosprawność.
- Pozostałe formy finansowego wsparcia rodzin z dziećmi zgodnie z zasadami określonymi dla tychże, szczególnie 500 + (od stycznia 2024 – 800+), które jest świadczeniem na każde dziecko w rodzinie niezależnie od wysokości dochodów.

Przesiedleńcy z niepełnosprawnościami oraz inne osoby z grup szczególnie wrażliwych mogły zostać beneficjentami w programie ONZ, którego operatorem był UNHCR (program został zamknięty w grudniu 2023). Program ten oferował wsparcie w wysokości 700 PLN, było ono wypłacane przez trzy miesiące. Uchodźcy nie mogli sami zgłaszać się do tego programu, byli oni identyfikowani m.in. przez partnerów UNHCR, osoby zakwalifikowane dostawały

¹³ W Rumunii zdecydowano się na inne rozwiązanie: aby móc korzystać z długoterminowych punktów zbiorowego zakwaterowania od uchodźców jest wymagane zaświadczenie, że się pracuje. W przypadku posiadania dzieci, należy dostarczyć zaświadczenie o uczęszczaniu do szkoły.

¹⁴ Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, 2023, Informator dla osób z niepełnosprawnością, które przybyły do Polski w związku z wojną na Ukrainie. SIP_INFORMATOR_OSOBY-Z-NIEPELNOSPRAWNOSCIA-1.pdf (interwencjaprawna.pl)

powiadomienie. Jednym z warunków było nieotrzymanie pomocy od innych organizacji.

Kolejną formą wsparcia było powstanie infolinii udzielających informacji: Polski Związek Głuchych uruchomił wideo infolinię w Ukraińskim oraz Rosyjskim Języku Migowym. Stowarzyszenie Mudita także uruchomiło specjalną infolinię dla uchodźców z niepełnosprawnościami, która jest obsługiwana w językach polskim i ukraińskim. Infolinię dedykowaną uchodźcom z niepełnosprawnościami uruchomił także PFRON we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Gdańsku. Infolinia ta jest dedykowana służbom granicznym oraz personelowi punktów recepcyjnych przyjmujących uchodźców z Ukrainy, mogą oni uzyskać informację jak pomóc osobie z niepełnosprawnością.

Wiele form pomocy skierowanej do uchodźców z niepełnosprawnościami pochodzi od organizacji pozarządowych. Uchodźcy z niepełnosprawnościami są przede wszystkim klientami organizacji pozarządowych, które przed wojną zajmowały się wspieraniem osób z niepełnosprawnościami. W mniejszym stopniu przesiedleńcy z niepełnosprawnościami trafiają pod skrzydła organizacji migranckich. Organizacje pozarządowe zaopatrują osoby niepełnosprawne w niezbędny sprzęt (m.in. wózki, kule, specjalne łóżka do osób leżących) oraz przedmioty codziennego użytku i środki higieniczne. Pracownicy NGO pomagają umawiać wizyty lekarskie i organizować tłumaczenia w trakcie tych wizyt. Pomagają kompletować dokumenty konieczne do uzyskania orzeczenia o niepełnosprawności, pomagają również pisać odwołania od decyzji, jeśli była ona negatywna lub została przyznana nieprawidłowo. Organizacje pozarządowe zajmują się także szukaniem mieszkań dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami, organizowaniem rehabilitacji i wsparcia psychologicznego. Organizacje pozarządowe udzielają wsparcia niezależnie od tego, czy dana osoba posiada polskie orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, ukraińskie orzeczenie, czy też nie posiada żadnego z tych dwóch dokumentów.

Różnice kulturowe w definiowaniu niepełnosprawności i sposobów wsparcia

Niepełnosprawność, tak jak każde zjawisko społeczne, jest różnie definiowana i postrzegana w różnych kulturach. Dodatkowo postrzeganie niepełnosprawności zmienia się w czasie, czego odzwierciedleniem są cztery obowiązujące w literaturze przedmiotu modele niepełnosprawności: medyczny, społeczny, charytatywny i praw człowieka. Historycznie najstarszy jest model medyczny, model charytatywny był popularny na początku XX wieku, społeczny został wprowadzony w latach 60-tych XX wieku, najnowszy jest model praw człowieka, który podkreśla prawa osób z niepełnosprawnościami.

W byłych krajach bloku wschodniego dominował model medyczny a opieka nad osobami z niepełnosprawnościami była zinstytucjonalizowana. W Ukrainie w dalszym ciągu model instytucjonalno-medyczny pozostaje modelem dominującym. W Polsce dokonana się zmiana w tym obszarze i nastąpiło przesunięcie w kierunku deinstytucjonalizacji i usamodzielniania osób z niepełnosprawnościami.

Te różnice w dyskursach i modelach wsparcia mają swoje przełożenie na postrzeganie niepełnosprawności przez samych niepełnosprawnych, a przede wszystkim przez ich rodziny i opiekunów. Różnice dotyczące postrzegania niepełnosprawności i form wsparcia ujawniły się, kiedy osoby z niepełnosprawnościami zetknęły się z polskim systemem orzecznictwa oraz formami wsparcia oferowanymi przez polskie organizacje pozarządowe. Poniżej znajdują się najczęstsze, typowe przykłady różnic kulturowych.

1. Istnieje grupa dzieci przede wszystkim z niepełnosprawnościami intelektualnymi, które została zdiagnozowana dopiero w Polsce. Niestety występuje brak danych mówiący o tym, dlaczego nie były one zdiagnozowane wcześniej. Najprawdopodobniej rodzice niechętnie korzystają z konsultacji w zakresie psychiatrii i psychologii lub nie mieli dostępu do tych usług.

2. Wśród rodziców ukraińskich w dalszym ciągu istnieje silne przekonanie o stygmatyzacji osób, które dostają pomoc psychologiczną i psychiatryczną, dlatego w pierwszym odruchu odmawiają oni przyjęcia pomocy psychologicznej/psychiatrycznej dla swoich dzieci.
3. Polskie organizacje pozarządowe preferują model wsparcia polegający na maksymalnym uniezależnieniu osoby z niepełnosprawnościami. Jest on trudny do przyjęcia dla osoby, która jest przyzwyczajona do modelu opiekuńczego wsparcia. Jest to jeszcze trudniejsze dla osób, które dodatkowo przeszły traumę.
4. Formy wsparcia i rehabilitacji są czasami zupełnie różne od tych w Ukrainie, dotyczy to szczególnie dzieci. Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami różnie na nie reagują, jedni w pełni z nich korzystają, inni nie są w stanie ich przyjąć i w skrajnych przypadkach decydują się na powrót do Ukrainy, aby tam dziecko dostało formę wsparcia, którą uważają za najlepszą.
5. Kolejną kwestią jest opieka wytchnieniowa, która w Polsce jest już od kilku lat postrzegana jako bardzo ważny element wspierania osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Dla opiekunów z Ukrainy pozostawienie osoby zależnej pod opieką kogoś obcego, po to, aby zadbać o siebie jest rozwiązaniem, które ze względów emocjonalnych może być trudna do zaakceptowania.

Najlepszą praktyką, którą organizacje wypracowały w tym obszarze, jest znalezienie opiekunki/a osoby/dziecka z niepełnosprawnością z Ukrainy, która/y pokonał/a daną różnicę kulturową i może pokazać, i przekonać kolejnego opiekuna/ka do tego, że model wsparcia oferowany w Polsce może być dobry dla jej dziecka.

Różnice kulturowe są widoczne także na poziomie diagnostycznym. Brak jest narzędzi diagnostycznych w psychiatrii, które odnosiłyby się do kontekstu społeczno-kulturowego, w którym funkcjonowali uchodźcy z niepełnosprawnościami przed przybyciem do kraju schronienia. Niedostosowanie tych narzędzi pod kątem kulturowo-społecznym może doprowadzić do nietrafionej diagnozy i skutkować nieadekwatnym leczeniem lub jego brakiem.

Różnice kulturowe widać także na poziomie orzeczniczym. Przydarza się, że uchodźcy dostają w Polsce inną grupę inwalidzką niż mieli w Ukrainie i nie przysługuje im już tak zaawansowana

opieka jaką mieli w domu. Czasami jest to wynik pomyłki zespołu orzeczniczego, jednak istnieją przypadki, w których wynika to z innego postrzegania niepełnosprawności.

Bariery i wyzwania

Zarówno uchodźcy z niepełnosprawnościami jak i organizacje pozarządowe, które je wspierają napotykają na wiele barier, które mają różne źródła i są odczuwane na różnych poziomach funkcjonowania.

Uchodźcy z niepełnosprawnościami najczęściej doświadczają trzech rodzajów barier: bariery językowej, barier administracyjnych oraz barier fizycznych. Przed wybuchem wojny bariera językowa była jedną z najrzadziej deklarowanych barier przez Ukraińców przebywających w Polsce¹⁵. W przypadku osób z niepełnosprawnościami jest inaczej, dzieje się tak zapewne dlatego, że mają oni częsty kontakt z przedstawicielami zawodów medycznych i muszą umieć rozmawiać o kwestiach zdrowotnych oraz znać skomplikowane słownictwo dotyczące anatomii oraz przypadłości zdrowotnych. Bariera ta jest niwelowana przez uczestnictwo w wizytach osób, które tłumaczą lub poprzez użycie elektronicznych tłumaczy głosowych. To drugie rozwiązanie jest preferowane przez uchodźców, gdyż nie narusza ich prywatności.

Barier administracyjne objawiają się głównie przy ubieganiu się o orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Uchodźcy postrzegają ten proces jako skomplikowany, procedury i zestawy dokumentów różnią się w zależności od powiatu, w którym uchodźca składa dokumenty. Aby móc się ubiegać o orzeczenie, uchodźca z niepełnosprawnością musi odbyć wizyty lekarskie w Polsce, ponieważ dokumenty ukraińskie nie są honorowane. Może to znacznie

¹⁵ Nowicka M. *Raport z ilościowych badań w ramach projektu „Wielkopolska Wspólna Sprawa”*. Raport dla Caritas Polska. Raport niepublikowany

wydłużyć czas ubiegania się o orzeczenie ze względu na długie terminy oczekiwania na wizyty u specjalistów.

Uchodźcy z niepełnosprawnościami napotykali na bariery fizyczne w przestrzeni miejskiej na każdym etapie swojej podróży: na dworcach, w punktach przesiadkowych, w centrach pobytu. Pracownicy NGO, którzy wspomagali uchodźców z niepełnosprawnościami w znalezieniu mieszkań, jako jedną z głównych trudności wymieniali brak mieszkań przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ruchowymi.

Istnieją także bariery, które nie tyle utrudniają funkcjonowanie samym uchodźcom z niepełnosprawnościami, ile organizacjom, które ich wspomagają. Najważniejsza bariera jest związana z finansowaniem działań. Organizacje pozarządowe wspierające migrantów działają w systemie grantowym. Co sprawia, że podejmowane formy działania są z reguły krótkoterminowe. Poza tym konkursy i ich tematy nie zawsze odpowiadają na aktualne potrzeby uchodźców. Brak polityki integracyjnej i idącego za tym finansowania powoduje niemożność podjęcia długofalowych działań.

Część problemów jest także po stronie samych organizacji pozarządowych. Jedną z nich jest brak zinstytucjonalizowania wiedzy, które została zdobyta przez pracowników NGO w pierwszych miesiącach pomagania. Nie została ona w żaden sposób utrwalona, należy do konkretnych pracowników, jeżeli zdecydują się oni na zmianę pracy, wiedza ta ulegnie rozproszeniu.

Kolejną barierą proceduralną jest brak polskich procedur ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia.

Rekomendacje w związku z obecną i przyszłą sytuacją ukraińskich uchodźców z niepełnosprawnościami, którzy przybyli do Polski po 24 lutego 2022 roku

1. Konieczne jest systemowe zbieranie danych dotyczących sytuacji uchodźców z niepełnosprawnościami. Aby stworzyć skuteczne polityki w tym obszarze konieczne jest poznanie skali zjawiska oraz zrozumienie jego natury. Aby uzyskać wiedzę pierwszego typu konieczne jest pozyskanie danych o charakterze ilościowym, aby uzyskać wiedzę drugiego typu konieczne jest przeprowadzenie badań o charakterze jakościowym. Obecnie dane ilościowe i jakościowe, które pozwoliłyby na dogłębne i rzetelne poznanie sytuacji uchodźców z niepełnosprawnościami, którzy przebywają w Polsce właściwie nie istnieją.
2. Stworzenie polityki informacyjnej dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (np. w narodowych językach migowych, międzynarodowym języku migowym) dotyczących możliwości wsparcia w trakcie ewakuacji i recepcji w kraju przyjmującym.
3. Stworzenie procedur ewakuacyjnych i standardów pomocy humanitarnej dla osób z niepełnosprawnościami. Polska po raz pierwszy doświadczyła napływu tak dużej liczby uchodźców w tak krótkim czasie. Jednak nie można założyć, że taka sytuacja się więcej nie powtórzy. Musimy jako kraj i społeczeństwo być gotowi na powtórne przyjmowanie uchodźców, w tym uchodźców z niepełnosprawnościami. Procedury ewakuacji i recepcji powinny

uwzględniać fakt, że model opieki nad niepełnosprawnymi jest inny niż w Polsce, co tak jak w przypadku Ukrainy wiązało się z ewakuacją całych instytucji opiekuńczych, a nie indywidualnych osób czy rodzin.

4. Stworzenie procedur ewakuacyjnych i standardów pomocy humanitarnej dla osób przewlekle chorych. Jest to szczególnie istotne w kontekście konieczności otrzymywania leków. Uchodźcy często nie mają czasu lub możliwości zabrania ze sobą wystarczającej ilości leków. Po przybyciu do kraju przyjmującego powinni mieć możliwość uzyskania szybkiego dostępu do koniecznych środków leczniczych.
5. Stworzenie polityki integracyjnej dla uchodźców z niepełnosprawnościami oraz dla ich opiekunów. Rozumienie tego, czym jest niepełnosprawność oraz sposób radzenia sobie z nią jest zakorzeniona kulturowo. Konieczne jest stworzenie polityki integracyjnej, która pomoże zrozumieć te różnice oraz je pokonać, tak aby osoby niepełnosprawne oraz i opiekunowie mogli w pełni korzystać z możliwości leczenia i rehabilitacji dostępnych w Polsce. Stworzenie takiej polityki ułatwiłoby także pracę polskich lekarzy i rehabilitantów pracujących z uchodźcami z niepełnosprawnościami.
6. Zabezpieczenie sytuacji prawnej osób z niepełnosprawnościami po wygaśnięciu ochrony czasowej uruchomionej przez Radę Unii Europejskiej w dniu 2 marca 2022 oraz po zakończeniu wojny. Osoby z niepełnosprawnościami nie mogą ubiegać się o ochronę międzynarodową na podstawie niepełnosprawności. Zakończenie wojny spowoduje ustanie sytuacji zagrożenia, tak więc również wykluczenie z ochrony międzynarodowej. Wielu uchodźców z niepełnosprawnościami nie będzie mogło powrócić do zniszczonego wojną kraju, a jednocześnie nie będzie mogło ubiegać się ani o ochronę międzynarodową w kraju przyjmującym ani o pobyt czasowy.

7. Zebranie wiedzy i doświadczeń zdobytych w trakcie niesienia pomocy ukraińskim uchodźcom z niepełnosprawnościami. Aktorzy zaangażowani w niesienie tej pomocy zebrali ogromny zasób wiedzy oraz dobrych praktyk, które mogą pomóc w stworzeniu przyszłych polityk i rozwiązań.
8. Stworzenie uproszczonych procedur orzecznich lub tymczasowego przyznania orzeczenia na podstawie dokumentów z kraju pochodzenia. W przypadku napływu dużej liczby osób z niepełnosprawnościami mogłoby to wpłynąć na skrócenie czasu procedury.
9. Wprowadzane rozwiązania, nawet przy braku polityk publicznych, powinny mieć charakter długoterminowy. Rozwiązania krótkoterminowe powodują, że uchodźcy zostają zawieszeni w tymczasowości i nie mogą podejmować długoterminowych decyzji, co znacznie utrudnia proces integracji.
10. Długofalowe finansowanie wsparcia dla uchodźców z niepełnosprawnościami oraz stworzenie możliwości pozyskiwania dotacji celowych, które będą pozwalały lepiej odpowiadać na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, szczególnie zaraz po przybyciu do kraju przyjmującego.
11. Utworzenie procedur dot. tworzenia nowych narzędzi diagnozy psychiatrycznej, takich, które w trafny i rzetelny sposób pozwoliłyby diagnozować osoby z innego kontekstu społeczno-kulturowego. Stworzenie takich narzędzi dla obecnie przebywających w Polsce uchodźców.

Bibliografia

CIA World Factbook – Ukraine Ukraine - The World Factbook (cia.gov)
Eurostat 2ce9cd2c-5c8d-d1bf-bafc-a1a1b08f6f68 (2250×2250) (europa.eu)

Jarosz Sarian, Klaus Witold (red.), 2023, W punkcie wyjścia. Monitoring zbiorowego zakwaterowania uchodźców z Ukrainy w 2023 r. w świetle zmian ustawowych, Konsorcjum Migracyjne W punkcie wyjścia. Monitoring zbiorowego zakwaterowania uchodźców z Ukrainy. - Konsorcjum Migracyjne

Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie Pobyt obywateli Ukrainy | Migrant WSC (mazowieckie.pl)

Nowicka M. *Raport z ilościowych badań w ramach projektu „Wielkopolska Wspólna Sprawa”*. Raport dla Caritas Polska. Raport niepublikowany

OHCHR - Ukraine: 2.7 million people with disabilities at risk, UN committee warns | OHCHR

Polish Border Guard <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2705,dane-statystyczne-dotyczace-sytuacji-na-granicy-z-Ukraina/resource/53360>

Polski Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (pfron.org.pl)

Portal Niepełnosprawni.pl Lista wsparcia/ Перелік допомоги - niepełnosprawni.pl

Portal Wykluczeni.pl 503 703 974. Infolinia dla niepełnosprawnych uchodźców ukraińskich - Wykluczeni.pl

Rzecznik Praw Pacjenta Informacje dla obywateli Ukrainy przygotowane przez Rzecznika Praw Pacjenta - Rzecznik Praw Pacjenta - Portal Gov.pl (www.gov.pl)

Serwis Rzeczypospolitej Polskiej Gov.pl Środki finansowe dla osób pomagającym obywatelom Ukrainy - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji - Portal Gov.pl (www.gov.pl)

Sharapova Tetiana, 2023, Dofinansowanie 700 złotych z UNHCR – odpowiadamy na najważniejsze pytania, Dofinansowanie 700 złotych z UNHCR - Ukrainian in Poland

State Statistics Service of Ukraine State Statistics Service of Ukraine (ukrstat.gov.ua)

Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, 2023, Informator dla osób z niepełnosprawnością, które przybyły do Polski w związku z wojną na Ukrainie SIP_INFORMATOR_OSOBY-Z-NIEPELNOSPRAWNOSCIA-1.pdf (interwencjaprawna.pl)

UNHCR <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

UNHCR Informacje dla osób przybyłych z Ukrainy - UNHCR Poland

Ustawa z dn. 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terenie tego państwa (Dz. U. 2022 poz. 583)

Ustawa z dn. 13 stycznia 2023 roku o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023 poz. 185)

Kompleksowe wsparcie osób o specjalnych potrzebach w polskim systemie zarządzania migracją

Celem projektu „Kompleksowe wsparcie osób o specjalnych potrzebach w polskim systemie zarządzania migracją (KOMPLEKS)” jest wsparcie polskiego systemu zarządzania migracją i azylem w zakresie odpowiedzi na potrzeby migrantów należących do grup wrażliwych. Projekt realizowany jest w ramach Funduszy Norweskich na lata 2014–2021.

ICMPD 2023. All rights reserved. Short sections, not to exceed two paragraphs, may be quoted in the original language without explicit permission provided that the source is acknowledged.
The views expressed in this publication are those of the author(s) alone and do not necessarily represent the views of ICMPD as an organisation, ICMPD Member States, or ICMPD partners.

Partnerzy projektu:

Kompleksowe wsparcie osób o specjalnych potrzebach
w polskim systemie zarządzania migracją

Celem projektu „Kompleksowe wsparcie osób o specjalnych
potrzebach w polskim systemie zarządzania migracją
(KOMPLEKS)” jest wsparcie polskiego systemu zarządzania
migracją i azylem w zakresie odpowiedzi na potrzeby migrantów
należących do grup wrażliwych. Projekt realizowany jest
w ramach Funduszy Norweskich na lata 2014–2021.

Wspólnie działamy na rzecz Europy zielonej, konkurencyjnej
i sprzyjającej integracji społecznej.

kompleks